

Verslag leerbijeenkomst 'Basiskwaliteit Natuur: onderlegger voor een natuurinclusieve samenleving?'

Dinsdag 7 november 2023 van 13.30 uur - 15.30 uur (online), georganiseerd door het [Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid](#)

Verslaglegging door Josefiën Oude Munnink (RVO) en Irini Salverda (WEnR)

1. Welkom en introductie door Marcel Pleijte

Marcel Pleijte (Wageningen Environmental Research) heet de 59 deelnemers vanuit voornamelijk provincies van harte welkom. Hij licht toe dat we in deze online leerbijeenkomst inzicht willen krijgen in de diverse visies op het concept Basiskwaliteit Natuur (BKN), welke systematiek er in ontwikkeling is en hoe BKN momenteel in de provincies Drenthe en Overijssel en in de pilots met gemeenten wordt opgepakt. Dit doen wij door ervaringen en lessen te delen en in gesprek te gaan met het ministerie van LNV, Vogelbescherming Nederland en provincies.

Harry Meesters (Vogelbescherming Nederland) zal vertellen over de inhoud van BKN en ontwikkelingen. Paul van der Eerden (ministerie van LNV) gaat in op het Rijksbeleid voor BKN. De provincies Overijssel en Drenthe hebben al geëxperimenteerd met BKN. Laura van Heeswijk en Mark Ronda zullen hier over vertellen.

2. Harry Meesters (Vogelbescherming Nederland): Basiskwaliteit Natuur; Inhoud en ontwikkelingen

Zie [hier](#) voor zijn presentatie.

De term BKN is geïntroduceerd in 2018 in het blad de Levende Natuur (De Levende Natuur, jaargang 119 (2018) nr.5). Het heeft een vervolg gekregen in een boek: Nederlandse vogels in hun domein (Kwak, R. & Louwe Kooijmans, J. (Vogelbescherming Nederland), 2021).

Wat is BKN? We hebben de focus tot nu toe vooral gericht op natuurgebieden, maar ook met algemene soorten buiten natuurgebieden gaat het niet goed. BKN betekent: Algemene inheemse soorten (planten en dieren) blijven of worden weer algemeen. De aanname is dat als de condities (milieu, landschap) goed zijn, soorten vanzelf volgen. BKN focust op natuur buiten de natuurgebieden. Met name: landelijk gebied, bebouwde omgeving en multifunctionele bossen. Er is een overlap in focus met de EU Natuurherstelverordening. 'Basiskwaliteit Natuur' loopt hierop vooruit.

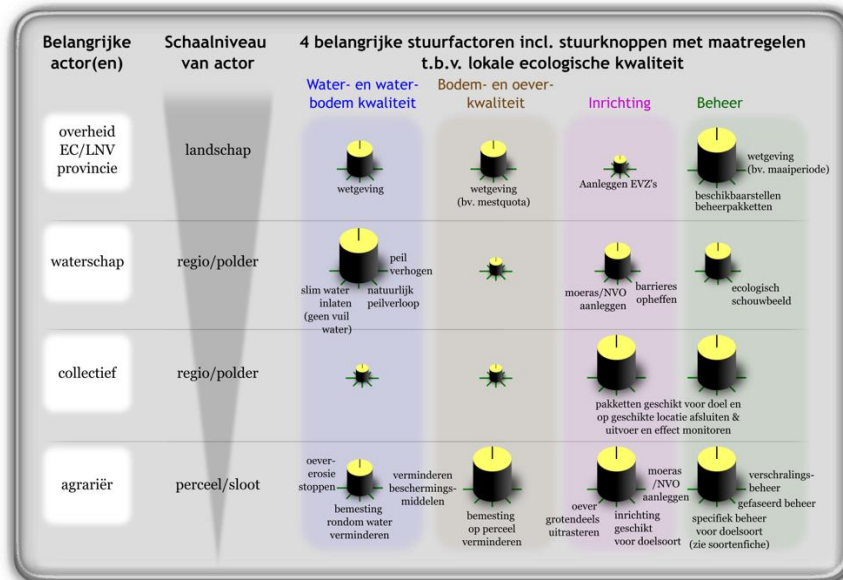
BKN heeft twee componenten die te relateren zijn aan de twee voorzetsels die missen: Voor en Van. BKN voor natuur zijn de condities en hun minimale vereisten. BKN van natuur zijn de soorten planten en dieren.

Er zijn 3 soorten condities:

1. Abiotisch milieu: Kwaliteit van bodem, water, lucht en geomorfologie/ ecohydrologie.

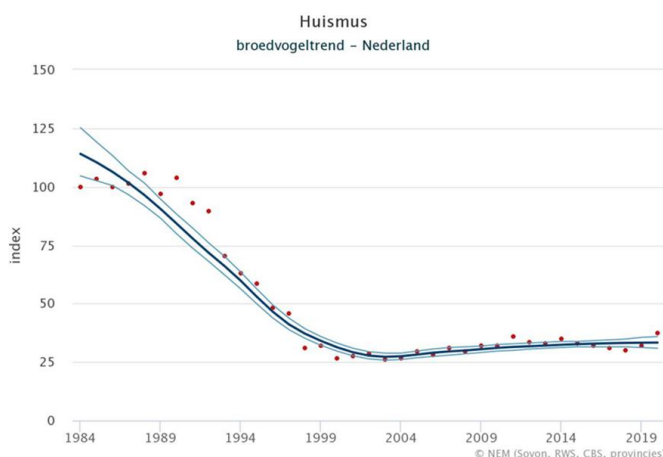
- Inrichting van het landschap: Welke natuurelementen, gewassen, bosopstanden, bebouwing en hoeveel.
- Beheer en gebruik van het landschap: bosbeheer, natuurbeheer, bos- en landschapsonderhoud, beheer van bermen en watergangen, economisch gebruik (bosbouw, landbouw, visserij), recreatief gebruik.

Aan welke knoppen kun je draaien en welke knoppen doen ertoe?

Bij Groenblauwe dooradering (GBDA) ligt er veel nadruk op inrichting. Maar bijvoorbeeld waterpeil, kunstmest- en pesticiden-gebruik zijn misschien net zo belangrijk. GBDA is dus onderdeel van BKN.

Wat is 'algemeen'? Shifting baseline.

Eigenlijk weten we niet meer wat algemeen was. Trend van de huisumus: het aantal is nu 25% ten opzichte van 40 jaar geleden. De referentieperiode is de periode *na* de grote ontginningen maar *voor* de moderne grootschalige landbouw. Niet de jaren 50, maar vanaf

1970-1990. Ook klimaatverandering speelt er doorheen. Sommige soorten profiteren daarvan, hiervoor gebruik je een meer recente referentieperiode.

Meetsoorten: Voor het agrarisch gebied en bebouwde kom zijn er 706 meetsoorten. 476 Basis-soorten zijn de indicatorsoorten voor BKN, 195 Plus-soorten zijn de indicatorsoorten voor bijzondere natuurkwaliteit.

De meetsoorten bestaan uit weekdieren, zoogdieren (landzoogdieren en vleermuizen), vogels (broedvogels), Reptielen, Amfibieën, Vissen, Weekdieren, Insecten, Vaatplanten, Korstmossen en Paddenstoelen.

BASIS-SOORTEN

Aalscholver
 Bergeend
 Blauwborst
 Blauwe Reiger
 Boerenzwaluw
 Bonte Vliegenvanger
 Boomklever
 Boomkruiper
 Boompieper
 Boomvalk
 Bosrietzanger
 Bosuil
 Braamsluiper
 Brandgans
 Buizerd
 Dodaars
 Ekster
 Fazant
 Fitis
 Fuut
 Gaai
 Geelgors
 Gekraagde Roodstaart
 Gele Kwikstaart
 Gierzwaluw
 Glanskop
 Goudhaan
 Goudvink
 Grasmus
 Graspieper
 Grauwe Gans
 Grauwe Vliegenvanger
 Groene Specht
 Groenling

Grote Bonte Specht
 Grote Lijster
 Grutto
 Havik
 Heggenmus
 Holenduif
 Houtduif
 Houtsnip
 Huismus
 Huiszwaluw
 Kauw
 Kievit
 Kleine Barmseis
 Kleine Karekiet
 Kleine Mantelmeeuw
 Kleine Plevier
 Kneeu
 Knobbelzwaan
 Koekoek
 Koolmees
 Krakeend
 Kuifeend
 Kuifmees
 Matkop
 Meerkoet
 Merel
 Nachtegaal
 Oeverzwaluw
 Patrijs
 Pimpelmees
 Putter
 Ransuil
 Rietgors
 Ringmus

Roodborst
 Roodborsttapuit
 Scholekster
 Sijs
 Snor
 Sperwer
 Spotvogel
 Spreeuw
 Sprinkhaanzanger
 Staartmees
 Steenuil
 Stormmeeuw
 Tijftjaf
 Torenavalk
 Tuinfluiter
 Tureluur
 Turkse Tortel
 Veidleeuwenik
 Vink
 Vuurgoudhaan
 Waterhoen
 Wilde Eend
 Winterkoning
 Wintertaling
 Witte Kwikstaart
 Wulp
 Zanglijster
 Zomertortel
 Zwarte Kraai
 Zwarte Roodstaart
 Zwarte Specht
 Zwartkop
 Appelvink
 Bruine Kiekendief

PLUS-SOORTEN

Europese Kanarie
 Geoorde Fuut
 Grauwe Klauwier
 Grote Gele Kwikstaart
 Grote Karekiet
 Grote Zilverreiger
 IJsvogel
 Kerkuil
 Kleine Bonte Specht
 Kortsnavelboomkruiper
 Kwartel
 Kwartelkoning
 Middelste Bonte Specht
 Nachtzwaluw
 Ooievaar
 Paapje
 Purperreiger
 Raaf
 Rietzanger
 Roek
 Roerdomp
 Slechtvalk
 Slobeend
 Tafeleend
 Watersnip
 Wespendief
 Wielewaal
 Zomertaling
 Zwarte Stern

De Rode Lijst-soorten waren voor 1970 nog heel algemeen, maar zijn inmiddels kwetsbaar of bedreigd. Doel is dit overzicht weer geheel blanco te krijgen. Het zijn er wel erg veel...
 Kunnen we met minder toe?

Er zijn nieuwe termen (in ontwikkeling): Indicatorsoorten (indicatief voor de natuurkwaliteit in een multifunctioneel landschap), Kenmerkende soorten (kenmerkend voor een (of meer) landschapstype(n)), Gidssoorten, Generalisten, Ambassadeursoorten (kenmerkende soorten) en Niet-algemene soorten.

Handelingsperspectief: Hoe is het met BKN gesteld? Hoe ligt het landschap erbij?

Wat moet je dan doen?

Begin met BKN in kaart te brengen (en te beoordelen): dat is de basis voor handelen. Richt het handelen (de maatregelen) op Abiotische omstandigheden, Inrichting en Beheer en gebruik.

Leer van het handelen. Het is een cyclisch proces: doen – leren – beter doen.

Van belang is om te beginnen, ook al is niet alles bekend. De vrees is dat we lang aan het studeren zijn en lang tot niks komen. Daarom: begin gewoon te doen. Leer ervan en stuur bij. Met eerste probeersels en losstaande initiatieven kunnen we ervaring opdoen met inhoud en proces.

Pilots:

Begin ook met het terugdringen van pesticiden- en kunstmestgebruik want het gaat niet alleen om landschapsinrichting. Er zijn al veel pilots geweest.

Afgerond zijn:

- 1) Pilot Basiskwaliteit Natuur & Landschap Zevenaar (Kwak & Stortelder; 2020),
- 2) Pilot Basiskwaliteit Natuur & Landschap (Kwak & Stortelder; 2021-2022)
- 3) Basiskwaliteit Natuur in multifunctioneel bos (Stichting Bargerveen e.v.a.; 2022)

Lopend zijn:

- Living Labs: Ooijpolder, Alblasserwaard, Bollenstreek
- SoortenNL: Nijmegen, Berg en Dal, Goirle, Hilvarenbeek, Oisterwijk.

Met Stichting Bargerveen is gekeken naar multifunctioneel bos. In SoortenNL is met veel vrijwilligers gewerkt.

Ontwikkelingen, overheden:

Rijk: Paul van der Eerden zal hier nader op ingaan. Er is een programmatische aanpak BKN onder regie van LNV. Er was een roep om regie omdat men zag dat het alle kanten uitspringt. Informatie naar de Tweede Kamer. PBL zal het mogelijk opnemen in de Balans van de Leefomgeving. Dat zou mooi zijn, want dan wordt het ook goed onderbouwd. BKN sorteert voor op Europese Natuurherstel-verordening.

Provincies: Mijn beeld van hoe provincies ermee omgaan, is verre van compleet. Behalve Overijssel en Drenthe, die vooroplopen. Zorg dat je als overheid er iets mee doet en veranker het in beleid (Omgevingsvisie). Drenthe en Overijssel lijken wel op elkaar, maar zijn ook verschillend. De wens is toe te groeien naar gemeenschappelijkheid, zowel bij Rijk, provincies als gemeenten.

Gemeenten: Aandacht voor BKN groeit. Er zijn vooral vragen over 'hoe' het toe te passen. Op 14 december – Gemeentelijk Netwerk Natuur & Groen, gaat het over BKN. Een grote zorg is dat heel veel gemeenten geen of nauwelijks ecologen hebben.

Waterschappen: De belangstelling voor BKN is nog pril maar er is wel een groeiende interesse, ook met de link met de KPI's. 14 november – CoP Monitoring Biodiversiteit.

Kennisontwikkeling: Er is een kennisdocument Basiskwaliteit Natuur in de maak (door Deltaplan Biodiversiteitsherstel – SoortenNL – WEnR – Sovon – VBN – Naturalis). Dit komt uit aan het eind van de maand. Het doel is kennis samenvoegen en ontsluiten en benoemen wat we nog niet weten. Er is ook een Biodiversiteitsplanner op initiatief van het RIVM, dat samen met een zeer breed consortium is ontwikkeld. Deze planner is breder dan BKN en is een advies voor 'handelingsperspectief' voor gemeenten. Op het gebied van KPI's gebeurt er ook veel, bijvoorbeeld door het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en het Streekeigen Landschap van Stichting Landschapsbeheer Gelderland. Tot slot is er een initiatief van BKN in de stad door LNV. Er gebeurt nu dus veel, en dat is goed. Uiteindelijk zou uniformiteit wenselijk zijn.

Waar draait het om?:

Het begint met het besef: 'Als zelfs (voorheen) algemene soorten achteruitgaan, waar gaat het dan heen?' Onderzoek, monitoring en methodiekontwikkeling is nodig. De intentie is: 'Dit moeten en willen we stoppen en herstellen'. Dit in het beleid opnemen.

Het is ons handelen waardoor het misgaat. De vraag is h oe dan? Handelingsperspectief en uitvoeringsprogramma's. Neem actie: ga ergens aan de slag en ga het monitoren. 'Gaat het de goede kant op of moeten we (nog meer) bijsturen?' Doe dat volgens de cyclus Plan->Do->Check->Act.

Mogelijkheden om met BKN aan de slag te gaan:

Veranker BKN in omgevingsbeleid van provincie en gemeente (niveau 'besef' en 'intentie'). Uniformering van de methodiek is wenselijk! Maar het ontbreken van een uniforme methodiek is geen argument om niets te doen. Laat het adagium zijn: 'doen - leren - beter doen'. Al die dingen die we tot nu toe gedaan hebben, zijn leerervaringen. Veel initiatieven en maatregelen rond biodiversiteitsherstel lopen al. Koppel die aan het concept BKN: condities verbeteren, gericht op 'algemene soorten algemeen'. De NPLG overgangsgebieden zijn een uitgelezen kans om die als eerste in te richten met gebiedsprocessen. Begin ook in de nieuwbouwprojecten. Zorg voor voldoende groen en natuur in de stad.

Programmatische aanpak BKN en rol die LNV kan nemen. Zorg voor uitwisseling tussen wat al loopt. Faciliteer de uitwisseling tussen de sporen kennis, beleid en praktijkervaringen. Stimuleer 'samen op' in plaats van 'na elkaar'. Zorg dat je niet wacht en kostbare tijd verspilt aan discussies en kip-ei vraagstukken. Maar begin gewoon en ga proberen. Wees duidelijk wat je verwacht van lagere overheden en wat ze van LNV mogen verwachten over regierol, sturing en toewerken naar nieuw beleid?

Discussie en online chat

Vraag: Werd in deze toelichting nou de aanpak GBDA als misschien minder interessant gezien dan aan een van de knoppen draaien? GBDA is toch bedoeld om de 30% verbetering te ondersteunen n aast de knoppen draaien?

Antwoord: Het is prima dat GBDA de volle aandacht krijgt, geen misverstand daarover. Maar mijn vrees die hierachter ligt, is dat men zou kunnen denken dat er dan verder niets meer hoeft te gebeuren, terwijl met name gebruik van kunstmest en pesticiden waarschijnlijk zeer belangrijke drukfactoren zijn op het voorkomen van (algemene) soorten. Zeer belangrijk om te doen aan systeemherstel.

Vraag: Welke handvaten zijn er om nu al te gebruiken in gebiedsprocessen in gesprekken met agrari ers?

Antwoord: Bij mijn weten nog niet veel (maar vul aan!). Zie bijvoorbeeld [Updates | Deltaplan Biodiversiteitsherstel \(samenvoorbiodiversiteit.nl\)](#) Updates | Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Een belangrijke factor voor succesvol biodiversiteitsherstel is gebiedsgericht samenwerken.

Vraag: Licht en geluid hebben ook invloed op de natuur. Waar plaats je dat? Dat wordt vaak vergeten.

Antwoord: Impact van licht wordt waarschijnlijk onderschat. Laten we daar een voorbeeld voor zoeken om mee te experimenteren. Zou ergens een donkere nieuwbouwwijk mogelijk zijn?

Vraag: Kunnen provincies geholpen worden met cijfers over de huidige index van algemene soorten / soortgroepen en streefdoelen? Wat staat ons te doen t.a.v. de 706 indicatorsoorten / provinciale prioritaire soorten?

Antwoord: Ook dit is 'work in progress'. Op soort-niveau is het nu mogelijk om op km-hok-niveau kaartjes te maken (aanwezigheid - verwachting - verschil). Wat nog in ontwikkeling is, is hoe de data voor elk van de soorten te aggregeren tot een oordeel over de basiskwaliteit.

3. Paul van der Eerden (ministerie van LNV): Basiskwaliteit Natuur en beleid

Zie [hier](#) voor zijn presentatie.

A. Wat is BKN? In de Kamerbrieven en de Verzamelbrief natuur staat: 'de set van condities die nodig is om algemene soorten algemeen te laten blijven of worden.' In gebieden buiten Natura2000 en NNN. Daar richt de programmatische aanpak zich op. Beleidslijnen verschillen voor stedelijk en landelijk gebied.

Mensen betrekken is belangrijk om langduriger natuurherstel te bewerkstelligen. Kenmerk van BKN sluit goed aan bij gebiedsprocessen. Mensen die zich trots gaan voelen op hun fysieke leefomgeving.

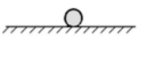

Figuur 4. Prioritaire aangrijppingspunten voor ecologisch herstel (uit Martens en ten Holt 2021).

Het rapport van Naturalis van Maarten ten Holt uit 2021 wordt door LNV als de bijbel van BKN gezien.

B. Aangrijpingspunten

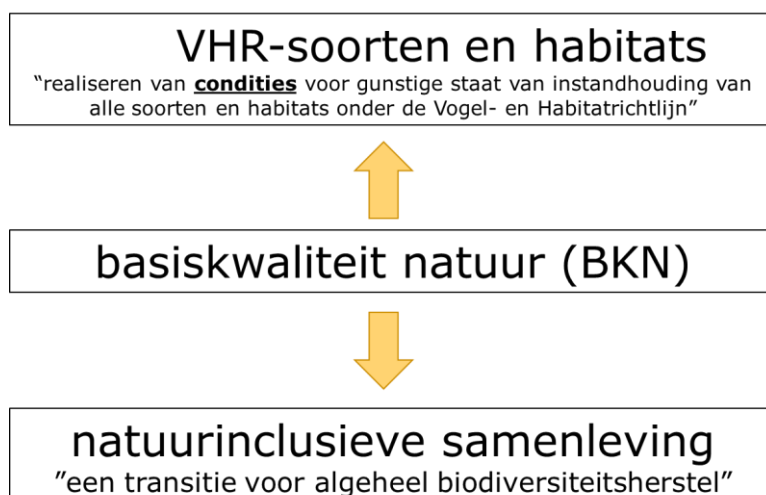
Met de BKN matrix kun je transparant maken waar je bent en waar je naartoe wil groeien.

	Ecologie niveau BKN	Participatie gebiedssystematiek	Governance
A	Regeneratief 		
B	Robuust 	BKN	
C	Constant 		
D	Reactief 		
E	Degenerend 		

Ook participatie van mensen die er wonen en werken moet robuust zijn en dat geldt ook voor governance in het omgevingsbeleid. Het idee achter de matrix BKN is vooralsnog enthousiasmerend. Dat is een bewuste keuze. We willen samen uitzoeken om bijvoorbeeld welke soorten het gaat, et cetera. Veel moet nog uitgezocht. De druk wordt ook opgevoerd. We willen meerdere sporen laten ontwikkelen. Met BKN kunnen we ook andere maatschappelijke opgaves oplossen.

Niveau B kan tegen een stootje en blijft toch in evenwicht. De BKN matrix dient voor het helder maken van (politieke) keuzes. En daarmee keuzes transparant maken voor burgers en beleidsmakers: welke ambitie heeft de bestuurder met inzetten op niveau D of A?

BKN is onderdeel van het Programma Natuur van LNV, dat drie ambities heeft.

(Basiskwaliteit Natuur binnen het Programma Natuur (bijlage bij Kamerstuk 35 334, nr. 131))

Programma Natuur is weliswaar vooral gericht op condities voor de VHR soorten, vaak ook stikstof gerelateerd, vooral donkergroen dus. Maar het is ook gericht op de natuurinclusieve samenleving en de Agenda Natuurinclusief waarin met 10 maatschappelijke domeinen en ook met bedrijven wordt samengewerkt met natuur in het achterhoofd. BKN zit daar tussenin. Het is een van de onderleggers van een natuurinclusieve samenleving, én het draagt dus in een belangrijke mate bij aan de condities voor VHR soorten.

BKN is ook gekoppeld aan klimaatadaptatie, gezonde leefomgeving, waterkwaliteit en bodemkwaliteit. Het versterkt elkaar. In het beleid willen we het zo integraal mogelijk oppakken, bijvoorbeeld Groen in en om de stad (GIOS) is een interdepartementaal-programma van IenW, VWS, LNV en BZK.

In de IPO werkgroep Natuurbeleid werd gezegd: “BKN komt er extra bij”. Maar je gebruikt andere opgaves om natuur te verbeteren. BKN maakt duidelijk wélke natuur de domeinen van de Agenda Natuurinclusief wáár kunnen leveren.

Wat gebeurt er nu met de programmatische aanpak?

Verankeren in gerelateerd beleid:

- GIOS (handreiking), Omgevingswet, ANI, GBDA, NPLG, Nota Ruimte
- Werkwijze overleggen met mede-overheden
- Inventariseren wensen gemeenten (WING) en andere partners – kennis en instrumenten
- Pilots (Drenthe, Baarlo, waterschappen, Alblasserwaard). Paul wil in elke provincie een pilot doen. Je kunt al veel doen. Zoals no-regret maatregelen. Waar kun je al mee aan de slag? Ervaringen bundelen en opnieuw verbeteren.
- Opdracht kennis en instrumenten – met klankbordgroep (gemeenten, provincies, waterschappen) – consortium, iteratief en begeleiding door communities
- Een website opzetten met de matrix en toolbox BKN in samenwerking met Vogelbescherming en RVO. Handelingsperspectief uitwerken.
- Communities (practice, knowledge en policy) opzetten.

GBDA is vooral inrichting. Als je 10% GBDA hebt, heb je al een heel stuk BKN, maar je moet ook nog naar de a-biotiek kijken. Dit is niet gelijk aan het doel in het NPLG, maar wel om het doel te bereiken.

Juridisch gaat het met de Natuurherstel Verordening sneller dan je denkt, deze zal in de loop van volgend jaar van kracht worden.

Discussie en online chat

Paul sluit af met een aantal vragen:

- In welke mate leeft het concept Basiskwaliteit Natuur in jouw provincie?
- Wat voegt Basiskwaliteit Natuur, als concept en als methode, volgens jou toe?
- Wat in Basiskwaliteit Natuur kan voor bestuurders doorslaggevend zijn om ervoor te kiezen?
- Op welke manier kan Basiskwaliteit Natuur worden ingezet om het doel van herstel van biodiversiteit te monitoren?

Vraag: Wat voegt Basiskwaliteit Natuur, als concept en als methode, volgens jullie toe?

Antwoord: BKN kan een goede invulling geven om naar natuur-inclusief te kijken. Om natuur breder gedragen te krijgen, het werkt inspirerend.

Antwoord: het concept is nog in ontwikkeling. Belangrijk is de intentie om eraan te gaan werken. Door nu al BKN te verankeren in het beleid zonder dat je precies weet hoe het in te vullen. Zie de presentaties van Drenthe en Overijssel die hierna komen.

Vraag: In welke mate leeft het concept Basiskwaliteit Natuur in jouw provincie?

Antwoord: In Omgevingsbeleid Zuid-Holland komt BKN ook terug, maar er zijn nog wel operationaliseringsvraagstukken.

Antwoord: In Utrecht hebben we al een zeer lange meetreeks waarin we al sinds 1975 monitoren welke kenmerkende soorten voorkomen in het landelijk gebied op het gebied van flora en fauna. Dat geeft ons een goed beeld van waar de kenmerkende soorten voorkomen. Wij hebben al onze inspanningen die wij doen nog niet gebundeld tot een beleid over basiskwaliteit natuur, maar werken hieraan via diverse sporen zoals groenblauwe dooradering en extensivering van de landbouw. Wij constateren in Utrecht al geruime tijd dat de biodiversiteit van het landelijk gebied achteruitgaat. Het voornaamste probleem is waar wij op kunnen sturen en waar wij dus als provincie invloed op hebben.

Antwoord: In Limburg moet beleid voor monitoren nog opgebouwd worden. Wij verzamelen veel data, maar evalueren dat eigenlijk niet, dus de beleidscyclus is niet gesloten. We hebben dus eigenlijk een hulpvraag: hoe krijgen we het bij bestuurders duidelijk dat monitoring een belangrijk doel is.

Vraag: Hoe krijgen we dit bij de bestuurders?

Antwoord: BKN gebruiken om data te verzamelen en tussentijdse rapportages in de beleidscyclus op te nemen. Als er Statenvragen komen over soorten, dan kun je verwijzen naar bv. deze vierjaarlijkse rapportage die je doet.

Antwoord: Utrecht is sinds 2018 al bezig met zo'n monitoringsplan. En er is een werkgroep monitoring in IPO-verband.

Vraag: waarvoor sta je precies aan de lat? Wat is nou precies die stip op de horizon? In Brabant hebben we de prioritaire soortenlijst die relatie heeft met de VHR. Als je BKN niet op orde hebt, krijg je VHR ook niet op orde. Maar hoeveel heb je dan precies nodig van die soorten, en waar moeten ze zitten, dus waar streef je naar? Meer duidelijkheid is nodig om het inhoudelijk en bestuurlijk te kunnen agenderen.

Antwoord: Het gaat om algemene soorten en dat wordt bepaald voor heel Nederland. Maar dan zou je ook kunnen afschuiven met: 'Die soorten doen anderen wel'. Maar we zullen moeten zorgen dat het óveral goed op orde is. Dan komen algemene soorten wel weer terug. Dus erkennen dat BKN nu níet op orde is en de verantwoordelijkheid nemen om er voor te zorgen dat de kwaliteit wel op orde komt. Dan maakt het niet zo veel uit waar je wat precies moet doen.

Antwoord: Bij Directie Natuur wordt een traject opgestart voor monitoring, eerst primair voor VHR monitoring. Het is een lastig vraagstuk, want wanneer is het nou goed genoeg en het gaat o.a. ook over de verspreiding van soorten. Tegelijkertijd kun je al veel gaan doen aan de condities zonder dat je exact weet welke soorten je dan krijgt. Al veel no-regret kun je

uitvoeren, zoals GBDA. Dan kun je later de vraag beantwoorden wanneer het precies genoeg is en de monitoringsvraag.

Vraag: BKN leeft in Utrecht nog niet zo erg omdat het nog heel onduidelijk is wat het is. GBDA is al duidelijker. En a-biotiek zit vooral bij de landbouw, daar kunnen we als provincie nauwelijks op sturen. Zou dat dan toch niet beter via het GLB moeten?

Antwoord: Het is de bedoeling om GLB en ANLb om te vormen, zodat er bv. meer vergoedingen komen voor agrarisch natuurbeheer.

Vraag: BKN is nodig om VHR doelen te halen. Als die soorten dan achteruitgaan, is dat dan illegaal?

Antwoord: VHR en BKN sluiten op elkaar aan en er is overlap. Het beleidskader is wel strak ingedeeld in VHR en zaken die erbuiten zitten. We weten nog niet voldoende over wat precies nodig is vanuit BKN om het verplichtend te maken. Tegelijkertijd is wel duidelijk dat BKN bijdraagt aan een brede natuurontwikkeling zodat je ook de VHR doelen makkelijker kan halen. Het is 'work in progress' en we doen een oproep om het samen te doen.

4. Laura van Heeswijk: BKN in Overijssel

Zie [hier](#) voor haar presentatie.

Overijssel is circa 3 à 4 jaar geleden gestart met BKN. Het concept van de Koersontwikkeling landelijk gebied was een natuurlijk systeem met verweving van gebruiksfuncties i.p.v. scheiding van functies. *"Sturen op versterking van de basiskwaliteit natuur, waarbij landbouw, klimaatadaptatie, bossenstrategie, wonen, werken en infrastructuur bijdragen aan biodiversiteit"*.

Later is dit uitgewerkt in een soort startnotitie van de omgevingsvisie: het Fundament Overijsselse Omgevingsvisie:

- Basiskwaliteit Natuur in héél Overijssel versterken
- Alle gebieden waar natuur niet de leidende functie is
- Samenspel met streven naar 10% groenblauwe dooradering. Met 10% haal je al groot stuk van BKN
- Data soorten in buitengebied beperkt
- Landschapstegels
- Benchmark
- Handelingskader

Omgevingsvisie (januari – begin 2024)

- Visie en ambitie fundament, verder met (gebiedsgericht) uitwerken
- Sturingsfilosofie / instrumenten

We hebben zelf een eigen methodiek ontwikkeld omdat er niets was. Dat heeft een extern bureau gedaan. Het is ook door de gedeputeerde bekrachtigd. In de omgevingsvisie gaan we uitwerken hoe we hierop gaan sturen. Dat is spannend.

Je krijgt dan een matrix per landschapstype met ofwel Natuurinclusieve landbouw ofwel Hoogproductieve landbouw van welke condities nu echt belangrijk zijn voor die algemene soorten.

Oud zandlandschap - Inrichting van het toekomstige landschap

Een kleinschalig en afwisselend landschap

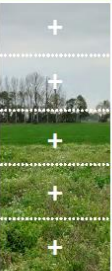

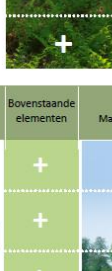

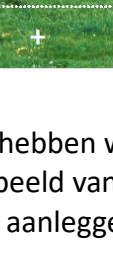

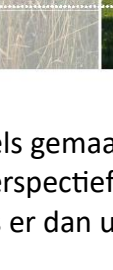
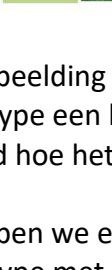
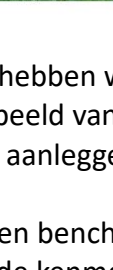
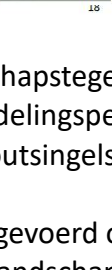
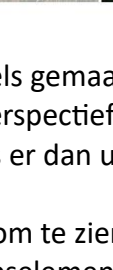
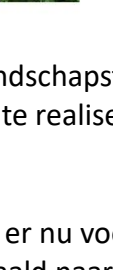
Het oud zandlandschap is rijk aan reliëf en dit zie je terug als je in het landschap staat. De mineraalrijke bolle essen, de voedselarme dekzandkoppen, de beboste stuifzandgebieden en natte beekdalen zorgen voor een afwisselend landschap. Door de aanwezigheid van voedselarme zandgronden, worden er verschillende vormen van landgebruik toegepast. Uit dit wensbeeld volgen de in de onderstaande tabellen opgenomen landschapkenmerken per scenario.

BKN in hoogproductieve duurzame landbouwgebieden

Het landschap kent voldoende afwisseling en er zijn meerdere groene elementen aanwezig. Ook het landgebruik is afwisselend en erven zijn goed ingepast met randbeplanting. Hierdoor kunnen de vijf gidssoorten zich handhaven en uitbreiden tot een algemene soort in het landschap.

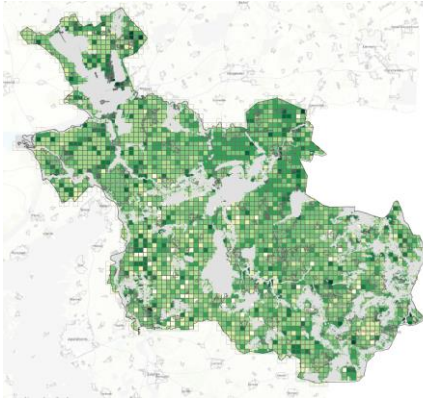
BKN in natuurinclusieve landbouwgebieden

Alle basiskenmerken zijn aanwezig, maar dat is niet alles. Er is een aaneensloten netwerk van groene dooradering. Ook zijn er grotere beboste delen aanwezig, zowel op natte als op droge zones. Verder zijn er meer geïsoleerde wateren en kruidenrijke graslanden aanwezig binnen een gebied. Tot slot is er ook een patchwork van extensieve (graan) akkers aanwezig. Hierdoor kunnen meer soorten in het landschap leven.

	Houtig vlakkelement	Houtig lijnelement	Houtig puntelement	Nat puntelement	Kruidenachtig vlakkelement	Overig vlakkelement	Overig lijnelement	Overig vlakkelement	
	Kleine bosjes	Houtwallen en -singels	(Oude) bomen met holtes	Poelen	Kruidenrijke randen	Overhoekjes met ruigte, struiken en bomen	Zandpaden, bermen, sloten, slootkanten, lanen	Erf met beplanting	
HOOGPRODUCTIEF DUURZAAM									
									
									
									
									
NATUURINCLUSIEF									
									
									
									
									

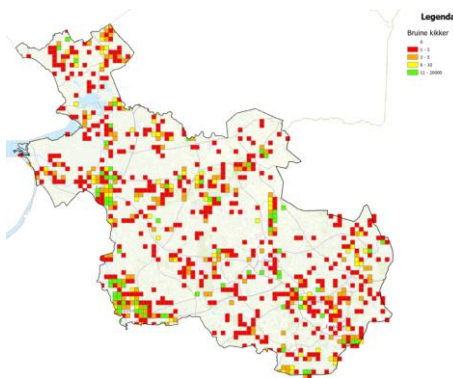
Voor de verbeelding hebben we landschapstegels gemaakt. De landschapstegels geven per landschapstype een beeld van het handelingsperspectief om BKN te realiseren. Het verbeeldt bijvoorbeeld hoe het aanleggen van houtsingels er dan uit ziet.

Daarna hebben we een benchmark uitgevoerd om te zien hoe we er nu voor staan per landschapstype met de kenmerkende landschapselementen, vertaald naar condities. In de benchmark brengen we de aanwezigheid en omvang van landschapselementen kwantitatief in kaart o.a. via het Landschapselementen registratiesysteem (LASREG). Dit is samen met de provincie Gelderland ontwikkeld. De aanwezigheid van gidssoorten vormt een – niet sluitende – controletoeets welke een signaal geeft over de kwaliteit van het landschap (kwalitatief). We hebben nu kwantitatief goed in kaart wat er in GBDA zit. Kwaliteit en de aanwezigheid van de gidssoorten is wel ingewikkeld.

Het kaartje met de kilometerhokken (voor elk van de 2 gebruiksfuncties is dit gemaakt) geeft wel een goed beeld. Wit, lichtgeel, donkergroen geven de aanwezigheid en omvang van landschapselementen aan. Zo konden wij vrij gemakkelijk de GBDA percentages bepalen en de restopgave. In Overijssel is gemiddeld ca 6% GBDA in het landelijk gebied aanwezig (bermen, sloten, houtwallen, bosjes, etc). De restopgave van 4% is 9014 ha.

Het kaartje van de gidssoorten geven een indicatie van de kwaliteit.

Er is echt een gebrek aan monitoringsgegevens. Rond de steden zijn veel meer waarnemingen omdat daar meer mensen komen. Of waar een toevallig een ecooloog woont, zijn er meer gegevens. Er is sprake van een waarnemingseffect. Er is nog een hiaat.

Kanttekening bij de systematiek:

Vanwege versnipperde gegevens over kwaliteit van benodigde condities, is de methodiek nu vooral gebaseerd op de aanwezigheid van landschapselementen (kwantiteit). We zijn op zoek naar kwaliteitscriteria. Hoe kun je die in beeld te brengen? Binnen doorontwikkeling LASREG onderzoeken we hoe we de kwaliteit van landschapselementen beter in kaart kunnen brengen.

Actuele data over aanwezigheid van (gids)soorten geeft een indicatie over de kwaliteit van die elementen/het landschap, maar dit is niet sluitend (speelt breder dan alleen bij BKN). Daarom werken we aan voorstellen voor monitoring (buiten natuurgebieden), waarmee we de controletoes betrouwbaarder kunnen maken. De controletoes speelt ook in het kader van de Natuurherstelwet.

Actuele ontwikkelingen:

We zijn momenteel bezig met concrete doorvertaling van onze methodiek naar beleid en omgevingsvisie. BKN raakt aan veel portefeuilles. We moeten met meerdere gedeputeerden praten. We willen BKN randvoorwaardelijk maken bij gebiedsprocessen bv. binnen NPLG. En in de bebouwde omgeving in het kader van de Agenda Natuurinclusief heeft het OSKA advies gegeven over een Natuurnetwerk gemeenten en natuurpuntensystemen. Dat zijn zaken die we in onze Omgevingsvisie willen opnemen. Het gaat om beleidsacties met verschillende gradaties van dwingendheid of vrijblijvendheid van maatregelen. En we zetten ook in op sturing bij ruimtelijke ontwikkeling, via onze kwaliteitsimpuls groene omgeving. Als je ruimtelijk wil ontwikkelen, moet je het landschappelijk inpassen. Maar we willen nu naast deze meer ruimtelijke sturing ook BKN als ecologische kwaliteitssturing toevoegen.

Discussie en online chat

Vraag: Hoe zijn jullie tot de termen gekomen van natuurinclusieve en hoogproductieve duurzame landbouw?

Antwoord: dit is gebeurd in het traject van onze Omgevingsvisie aan de hand van de methode van Martha Bakker (van de WUR), die in 7 stappen heeft aangegeven hoe je het landelijk gebied kunt indelen in verschillende soorten landbouwgebieden met verschillende mogelijkheden voor natuur en landbouw. Hoogproductieve duurzame landbouw zijn bv. gebieden die ook in de toekomst geschikt blijven voor intensieve landbouw. De provincie geeft wel aan dat daar ook eisen worden gesteld aan de natuur.

Vraag: Wat was de sleutel dat jullie BKN zo hebben kunnen ontwikkelen?

Antwoord: Een gesprek met ons vorige bestuur over de breedte van het biodiversiteitsbeleid en het gat dat we zagen tussen VHR-beleid en algehele biodiversiteit. Onze conclusie: als we zo doorgaan dan zijn de algemene soorten van nu, de bedreigde soorten van morgen: die vervolgens leiden tot aanvullende maatregelen, kosten en als hindermacht gaan fungeren voor de economische ontwikkeling.

Vraag: Hoe beoordeel je de hoeveelheid landschapselementen t.o.v. van de verschillende landschapstypen (het ene landschapstype heeft meer elementen dan het andere)?

Antwoord: Een expert judgement van verschillende ecologen - op basis van gidssoorten - van de landschapselementen die per landschapstype nodig zijn om voor die soorten de 5V's af te dekken. Vervolgens konden we de aanwezigheid op basis van LASREG relatief makkelijk meten.

5. Mark Ronda: BKN in de provincie Drenthe

Zie [hier](#) voor zijn presentatie.

1. Het thema natuur

Het thema natuur kent in Drenthe 3 clusters: Natura 2000 en VHR, de NNN en NND. NND in Drenthe is allesbehalve Natura 2000 en NNN. Biodiversiteitsdoelen in de natuurgebieden zijn alleen te halen als condities binnen en buiten de natuurgebieden op orde zijn. Het versterken

van biodiversiteit in het buitengebied en dorpen en steden is een opgave op zich. Daarin proberen we aan te haken bij andere opgaven die daar allemaal al lopen.

BKN is onderdeel van het programma Natuur-inclusief van Drenthe, samen met GBDA (een belangrijke actie is vooral het uitwerken van een instrument voor GBDA), Soortenmanagementplan (o.a. in stedelijk gebied en bij energietransities), Ecologische verbindingzones, Agenda natuurinclusief 2.0, bewustwording en bemberaad (ecologisch bemberead met gemeenten).

2. Waarom BKND?

Het is een wenkend perspectief en goed uit te leggen. Zelf noem ik het de onderlegger voor: visie en beleid (opnemen in Natuurvisie en Omgevingsvisie), maar ook concreet in gebiedsontwikkelingen en verder nog in projecten en beheer. Helaas is het niet opgenomen in het huidige collegeprogramma, maar wel bottom up gebeurt er veel.

Per landschapstype is gekeken hoe GBDA eruit ziet. GBDA en BKN moeten we zien als wisselwerking beide kanten op. Het is een lerend proces.

3. Van BKND 1.0 naar BKND 2.0

We hebben onze 'Rapportage Basiskwaliteit Natuur Drenthe' naast het Naturalis rapport 'Op weg naar Basiskwaliteit Natuur' gelegd.

Overeenkomsten zijn:

- Stimuleren behoud en herstel biodiversiteit
- Wenkend perspectief (niet dwingend)
- Link tussen landschap & biodiversiteit

Verschillen zijn:

- Afbakening BKN: BKN van Naturalis is inclusief dorpen en steden. In BKND houden we dorpen en steden erbuiten: dus alleen het landelijk gebied.
- We hanteren verschillende definiëring van landschapstypen. Naturalis gebruikt de index natuur en landschap, de provincie gebruikt de Drentse landschapstypen uit de omgevingsvisie.
- De keuze van algemene soorten – Naturalis kijkt naar rode lijst soorten met ijkpunt 1990. In Drenthe is gekozen voor typerende soorten in landschapstypen (met landschapselementen)
- Kwaliteitsindicator. Als een soort er is, scoort het in Drenthe. De kwaliteitsindicator van Naturalis is op landschap gericht.

Keuze voor BKND 2.0:

We gebruiken nu de verbrede definitie BKN van Naturalis. Nu is besloten om ook dorpen en steden uit te werken, maar we houden vast aan de landschapstypen uit de omgevingsvisie. Het is geen probleem dat Drenthe de eigen indeling landschapstypen gebruikt want de provincie gebruikt ook de beschrijving van landschapselementen uit "Groenblauwe dooradering nader gedefinieerd". Landschapselementen (toestand van het landschap) als primaire kwaliteitsindicator BKN. Landschapselementen zijn gemakkelijker te monitoren. We hebben verfijnd naar de Drentse situatie.

Qua soorten is het uitgangspunt de groslijst van Naturalis met algemene soorten, en daar zijn doelsoorten van het ANLb Drenthe aan toegevoegd. De bepaling van soorten voor karakteristieke landschapselementen van de verschillende landschapstypen is op basis van expert judgement. Er moet voldoende differentiatie zitten in de soortenlijst van de verschillende landschapstypen, zodat het ook wat zegt over die landschapstypen.

4. Het vervolg: Instrumentarium

- Afronding BKND 2.0, maar blijft in ontwikkeling.
- Nieuwe omgevingsvisie: Niet alleen een apart hoofdstuk, maar integraal opnemen bij andere opgaven. Dat geeft de meerwaarde van BKN.
- Toetsing Landschapselementen "Groenblauwe dooradering nader gedefinieerd" aan BKND. Leg je de juiste landschapselementen aan om die BKN te realiseren.
- Uitwerking GBDA per landschapstype. BKND als belangrijke onderlegger. Uitwerking met een landschapsbureau.
- Gemeentelijke uitwerking BKND. Mark zegt trots te zijn op samenwerking met de gemeenten. De provincie heeft de gemeenten opgeroepen om met BKN aan de slag te gaan. Al 10 van de 12 gemeenten gaan BKN op het niveau van de gemeente uitwerken. Die gaan er al mee aan de slag. Het gedachtegoed spreekt aan!

Het vervolg; instrumentarium en monitoring

Landschapselementen: aanwezigheid op basis van satellietdata. Dit is kwantitatief maar zegt weinig over de kwaliteit. Kwaliteit gebeurt met bureaus en vrijwilligers.

Soorten: aanwezigheid met Edna- techniek. Maar die zegt alleen iets over het voorkomen van soorten, niets over de aantallen. De aantallen gebeurt met bureaus en vrijwilligers.

- Bermen met berm scouts.
- Monitoring is nog een lang en ingewikkeld traject.

Het vervolg: concrete projecten en pilots

- Pilot GBDA / BKN in de Veenkoloniën in samenwerking met LNV.
- Streekbeheer met vrijwilligersgroepen in samenwerking met landschapsbeheer Drenthe BKN-proof maken.
- De Groene karavaan naar Drenthe. Met communicatie BKN en Natuurinclusief bekend maken bij gemeenten en bewoners.

Discussie en online chat

Vraag: Zijn LNV en de Vogelbescherming blij met de eigen draai die de provincies aan BKN geven?

Antwoord: Blij met de ontwikkelingen, leren-> doen-> beter doen, en zoveel mogelijk samen. LNV wil pilots, zoals samen met Drenthe, meer doen en hoopt dat er een aantal sporen gaan lopen waarin je zoveel mogelijk kunt leren. Later komen we tot een meer uniform geheel. Je komt tot een beter resultaat als je het op meerdere manieren aanpakt. Hoe diverser, hoe beter, hoewel daar ook wel een grens aan zit. Het moet ook niet té ver uiteenlopen.

Vraag: Wat hebben de provincies nodig?

Antwoord: In Drenthe vragen we ons af 'hoe werkt zo'n kader in de praktijk?' Welke partijen zijn nodig, hoe doen we de monitoring, hoeveel werk is dat? Blij om het samen met LNV te doen. Wel het verzoek om landelijk BKN als concept goed te ventileren bij andere opgaven om het echt een stap verder te kunnen brengen.

Antwoord: Overijssel sluit zich hierbij aan. Monitoring is heel erg belangrijk in het kader van BKN maar ook in het kader van EU verordening die eraan zit te komen. En hoe meer je de uitgangspunten van BKN goed mee kunt nemen in bestaand instrumentarium zoals eco-regelingen van het GLB en in ander beleid zoals GBDA, hoe beter. Je moet uiteindelijk ook goed afstemmen, want je wilt bijvoorbeeld niet opeens 10 poelen in een kilometerhok. Dus BKN als uitgangspunt in allerlei beleid en instrumenten, want dan kunnen we echt een slag maken met elkaar.

Vraag: Wat zou het Rijk nog meer kunnen doen?

Vanuit Utrecht zou ik van het Rijk willen weten hoe BKN precies in het NPLG en de PPLG's zit. Het zou mooi zijn als BKN daar ook in zit en het dus een geheel is.

Antwoord: er komt een update van NPLG waar BKN helderder in komt. In de handreikingen, maar ook in de hoofdtekst worden BKN en GBDA meer verbonden. We zijn ook bezig om andere departementen BKN uit te leggen. Daar wordt aan gewerkt.

Vraag: In Flevoland zijn we ook bezig met het versterken van de natuurkwaliteit buiten de natuurgebieden. Ik ben onder de indruk van de provinciale voorbeelden, maar word ook zenuwachtig, want er is nog heel veel nodig. Is dit echt het antwoord om biodiversiteit buiten natuurgebieden te versterken? Is BKN hét instrument?

Vraag: Of wordt het misschien te technocratisch, en kunnen we verzanden in allerlei methodes?

Antwoord: Is de angst terecht? Hou de focus in gedachten. Namelijk de trend keren. We hebben dit nu als denkmodel. Laten we dat een kans geven.

Antwoord: neem BKN als ambitie, dan hoef je niet te weten hoeveel broedparen waar zitten. Zie het meer als trendlijn dan een uitvoerige inventarisatie. Dus de kwaliteit van het landschap versterken; richt je vooral op inrichting en beheer en condities waar je wel goed op kunt opsturen. Het monitoren kun je dan als een toets zien. Als het de trendlijn maar versterkt.

Vraag: Hoe natuur en natuurinclusief in te bedden in andere opgaven. Dat is bijvoorbeeld in de woningbouw best lastig omdat er vooral op kwantiteit wordt gestuurd. Het is breder. We hebben lang verkokerd gewerkt.

Antwoord: GIOS zit er dik in. De opgave is groot en de haast is ook groot. Het is niet zo eenvoudig, maar er zijn al veel tools om de opgaven bij elkaar te pakken, zoals met een soortenmanagementplan en klimaatadaptatie.

Afronding

Tot slot werden in de chat twee voorbeelden gegeven van monitoring door vrijwilligers:

- In het project Groene Vrijwilligers zullen tools worden ontwikkeld voor BKN (soorten en landschap(selementen)). Het project is een samenwerking van o.a. VBN, IVN, SoortenNL en LandschappenNL.

- Voorbeeld kwalitatieve inventarisatie groene dooradering met vrijwilligers in Utrecht:
<https://experience.arcgis.com/experience/8897171ba2534921a4365a089865950c/page/Landschapselementen-op-de-kaart/>

Afronding en samenvattend: zijn er mogelijkheden voor vervolgactie vanuit het Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid? Het instrument is volop in ontwikkeling. Er wordt een COP gestart. Het is ook een optie om een deelnetwerk over dit onderwerp binnen het Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid te starten.